DOI: https://doi.org/10.36059/978-966-397-661-7-19

ДИТИНА, ЯКА ПЕРЕБУВАЄ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

Корнієнко Максим Вікторович,
доктор юридичних наук, професор,
перший проректор
Одеського державного університету внутрішніх справ,
вул. Успенська, 1, м. Одеса, 65014, Україна

Вступ

Конвенція про права дитини проголошує «дитина, внаслідок її фізичної і розумової незрілості, потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження». Це положення є фундаментом для формування державної політики у напрямку захисту прав дітей, особливо тих, які перебувають у складних життєвих обставинах. Україна ратифікуючи цю Конвенцію взяла обов'язок створити ефективні інструменти соціально-правового захисту прав дитини, аби кожна дитина була захищена, зростала та розвивалась в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, розуміння та любові.

Саме держава на чолі з органами державної влади повинна забезпечити безпеку, соціальну підтримку та реалізацію прав кожної дитини незалежно від соціального походження, майнового стану, народження тощо. Загальна декларація прав людини проголосила «діти мають право на особисте піклування і допомогу», «сім'я, як основний осередок суспільства повинна надавати захист і сприяння для зростання і благополуччя всіх її членів, особливо дітей». Отже, держава з свого боку повинна гарантувати та захищати найкращі інтереси дитини, а сім'я повинна сприяти її гармонійному розвитку, як повноцінного члена суспільства, щоб дитина була фізично, психологічно та морально підготовлена до самостійного життя у майбутньому. А це можливо зробити лише спільними зусиллями усіх суб'єктів захисту прав дітей, з урахуванням життєвих обставин які оточують дитину протягом її дитинства, аби вона знаходилась в таких умовах, що позитивно впливали б на її життя, розвиток, стан

здоров'я забезпечуючи найкращі інтереси, що спрямовані на задоволення її індивідуальних потреб.

Тематика соціально-правового захисту прав дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах (СЖО) привертає увагу багатьох вітчизняних науковців. Так, О. Протас досліджувала соціально-педагогічний супровід дітей із сімей, які перебувають у СЖО, встановивши, що причинами складних життєвих обставин можуть бути соціально-економічні та соціально-психологічні чинники. Дослідниця вважає, що ефективною технологією соціально-педагогічної допомоги дітям із сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, є соціально-педагогічний супровід[753]. І. В. Мамчур здійснила соціально-психологічний аналіз сімей, які опинилися у СЖО. Дійшовши висновку, що посилену увагу треба приділяти особливостям функціонування конфліктних, кризових, проблемних, неблагополучних, авторитарних сімей, які мають несприятливий психологічний клімат[754]. Логвиненко В. М. у співавторстві з іншими науковцями вивчали проблеми соціального здоров'я дітей, що виховуються в сім'ях, які перебувають в складних життєвих обставинах. Науковці визначили ризики формування соціального здоров'я дітей за умови зниження виховного потенціалу батьків, розкрили шляхи формування соціального здоров'я дітей, батьки яких перебувають у складних життєвих обставинах[755].

Разом з тим, питання законодавчого забезпечення соціально-правового захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах залишаються недостатньо розробленими. Наявні дослідження мають фрагментарний характер і, як правило, розглядаються у межах окремих галузей права, без урахування її комплексної природи. Недостатньо уваги приділено також аналізу принципам діяльності та взаємодії суб'єктів захисту прав дітей, які проживають у СЖО, особливостям реалізації їх прав.

У зв'язку з цим актуальною є потреба у проведенні комплексного теоретико-правового дослідження, спрямованого на системне осмислення соціально-правового забезпечення захисту прав дітей, які проживають у СЖО.

---

[753] Протас О. Social and pedagogical support of children from families in difficult life circumstances. *Mountain School of Ukrainian Carpaty.* № 27 (2022). S. 161–166. DOI: https://doi.org/10.15330/msuc.2022.27.161-166

[754] Мамчур І. В. Соціально-психологічний супровід дітей із сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах. *Наукові записки. Серія: Психологія*. Вип. 1. 2023 р. С. 39–44. DOI: https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2023-1-5

[755] Логвиненко В. М., Грицанюк В. В., Костишин Е. І. Формування соціального здоров'я дітей, батьки яких перебувають в складних життєвих обставинах. *Психологія та соціальна робота.* 2021. Вип. 2 (54). С. 139–152. DOI: https://doi.org/10.18524/2707-0409.2021.2(54).241393

1 Законодавче забезпечення соціально-правового захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах

Нормативне правове забезпечення захисту прав дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах становить узгоджену систему міжнародних та національних нормативно-правових актів, спрямовані на захист прав та найкращих інтересів дітей, які перебувають у СЖО. На сьогоднішній день, наша держава містить низку законних та підзаконних нормативно-правових актів, що на належному рівні забезпечують та гарантують повноваження суб'єктів, діяльність яких спрямована на захист прав дитини, яка потрапила в умови, що негативно впливають на її життя, стан здоров'я та розвиток. Важливе значення має також й міжнародне законодавство, оскільки зобов'язує нашу державу забезпечувати їх реалізацію, у випадку ратифікації Верховною Радою України її норм.

Законодавче забезпечення захисту прав дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах складають наступні нормативно-правові акти:

Конвенція про права дитини, від 20 листопада 1989 року – закріплює, що держави-учасниці зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом (ст. 3); визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини (ч. 1 ст. 27); батьки або інші особи, які виховують дитину, несуть основну відповідальність за забезпечення в межах своїх здібностей і фінансових можливостей умов життя, необхідних для розвитку дитини (ч. 2 ст. 27)[756];

Закон України «Про охорону дитинства», від 26 квітня 2001 року № 2402-III – визначає правовий статус дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах; деталізує основні засади охорони дитинства та державну політику щодо дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах; закріплює права та обов'язки суб'єктів соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю щодо виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах[757].

Закон України «Про соціальні послуги», від 17 січня 2019 року № 2671-VIII – закріплює визначення складні життєві обставини; перелік

[756] Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* Конвенцію ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91 Режим доступу: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

[757] Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text

чинників, що можуть зумовити складні життєві обставини, серед яких: бездомність, малозабезпеченість особи, поведінкові розлади у дітей через розлучення батьків, ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини, жорстоке поводження з дитиною; містить класифікацію соціальних послуг; порядок надання соціальних послуг та оцінювання потреб особи / сім'ї у соціальних послугах; підстави відмови та припинення надання соціальних послуг; порядок здійснення соціального обслуговування та соціальної реабілітації сімей, дітей та молоді[758].

Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР – закріплює повноваження органів і служб у справах дітей у ведені обліку дітей, які опинились у складних життєвих обставинах; підстави порушення перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питання про направлення до спеціальних установ для дітей, навчальних закладів (незалежно від форми власності) дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, неодноразово самовільно залишали сім'ю та навчальні заклади; визначає повноваження щодо відвідування дітей, які опинились у складних життєвих обставинах; деталізує завдання та повноваження центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, які опинились у складних життєвих обставинах та соціально-реабілітаційних центрів (дитячі містечка)[759].

Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» від 1 червня 2020 р. № 585 – визначає механізм взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, інших закладів та установ під час забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження, під час виявлення, розгляду звернень та повідомлень про таких дітей, забезпечення їх безпеки, а також надання необхідної допомоги з урахуванням потреб; деталізує суб'єктів виявлення та/або організації соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах; алгоритм дій суб'єктів захисту прав дітей при виявлені дитини, що перебуває у складних життєвих обставинах

[758] Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text

[759] Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр#Text

та організація першочергових заходів соціального захисту таких дітей; ведення обліку та організація соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах[760].

Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах» від 13.07.2018 № 100 – з метою вдосконалення системи обліку з сім'ями / особами, які перебувають у складних життєвих обставинах наказ затверджує форми обліку, серед яких: повідомлення/інформація про сім'ю / особу, яка перебуває у складних життєвих обставинах; акт оцінки потреб сім'ї / особи (з додатками); звіт за результатами соціального супроводу сім'ї / особи; бланк соціальної картки сім'ї / особи; план соціального супроводу сім'ї / особи; направлення сім'ї / особи до іншого суб'єкта для надання соціальних послуг[761].

Таким чином, законодавче забезпечення захисту прав дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах являє собою сукупність нормативно-правових актів різного рівня – міжнародних конвенцій, законів та підзаконних правових актів України. Від якісного законодавчого регулювання цієї сфери залежить комплексний вплив як на дитину так і на розвиток суспільства у цілому. Основними наслідками належного правового регулювання є забезпечення гарантій реалізації прав дитини; своєчасне виявлення та надання допомоги дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах; забезпечення доступу для отримання соціальних послуг; визначення механізмів реагування на жорстоке поводження з дітьми, експлуатації, вчинення відносно них домашнього насильства; зниження рівня дитячої бездоглядності та вчинення правопорушень у дитячому середовищі; захист прав, свобод та інтересів дитини; створення усіх умов для її повноцінного розвитку.

Підвищення ефективності суб'єктів захисту прав дітей напряму залежить від чіткого, якісного законодавчого регулювання цієї сфери, оскільки нормативне регулювання визначає стандарти надання соціальних послуг, повноваження фахівців у сфері роботи з дітьми, критерії оцінки потреб, як наслідок результативність допомоги та забезпечення добробуту дітей.

---

[760] Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах : Постанова КМУ від 1 червня 2020 р. № 585. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-п#Text

[761] Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями / особами, які перебувають у складних життєвих обставинах : Наказ Міністерства соціальної політики України від 13.07.2018 № 100. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0943-18#Text

2 Система соціально-правового захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: принципи, суб'єкти та особливості реалізації

Погоджуємось з думкою Мамчур І. В., що кожна сім'я, яка опинилася у складних життєвих обставинах, має причину або комплекс причин, які провокують проблеми сімейного життя і з якими члени родини не можуть упоратися самостійно. Як правило, попередня інформація про сім'ї, які потребують підтримки, формується не на підставі вивчення життєвих обставин родини, а за зовнішніми проявами неблагополуччя, саме зовнішні прояви як наслідки сімейного неблагополуччя стають причинами звернень членів сім'ї до спеціалізованих служб[762].

Проблемними питаннями сімей, які опинились у складних життєвих обставинах повинні займатися фахівці з різних галузях – юристи, законодавці, працівники закладів освіти, психологи, соціальні педагоги, правоохоронні органи, та в загалом, усі небайдужі до цієї складної проблематики та ті кому стали відомі факти про родин, які опинились у складних життєвих обставинах. Основною метою діяльності цих суб'єктів – є підтримка інституту сім'ї, забезпечення благополуччя та всебічний розвиток дитини, сприяння соціальній інтеграції дітей, підтримка родин у кризових ситуаціях, надання можливості дитині жити у турботливій родині.

Діяльність фахівців спрямована на надання різноманітних соціальних послуг, так впродовж 2025 року (за даними Нацсоцслужби) 844,4 тис. сімей (осіб) вразливих категорій, в яких виховується 397,7 тис. дітей, отримали переважно разові соціальні послуги: консультування, соціальної профілактики, представництва інтересів, соціальної адаптації, соціальної інтеграції та реінтеграції, посередництва (медіації), натуральної допомоги, кризового та екстреного втручання. Серед загальної чисельності отримувачів соціальних послуг переважають: сім'ї з дітьми, в яких батьки ухиляються від виконання батьківських обов'язків – 13,7 тис. сімей; сім'ї, в яких дітей виховують одинокі матері (батьки) – 11,6 тис. сімей; сім'ї з дітьми, в яких діти постраждали від жорстокого поводження – 48,9 тис. сімей; сім'ї опікунів / піклувальників, усиновлювачі, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу – 31,8 тис. сімей; внутрішньо переміщені сім'ї з дітьми – 97,4 тис. сімей; сім'ї з дітьми військовослужбовців/ветеранів – 66,9 тис. сімей; сім'ї з дітьми, де один чи кілька членів сім'ї мають інвалідність – 52,8 тис. сімей.

[762] Мамчур І. В. Соціально-психологічний супровід дітей із сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах. *НАУКОВІ ЗАПИСКИ Серія: Психологія*. Випуск 1. 2023 р. С. 39–44. DOI: https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2023-1-5

Складні життєві обставини за результатами оцінювання потреб підтвердилися у 408,8 тис. сімей (осіб), що становить 48 %[763].

Наведені статистичні данні свідчать, що майже кожна друга сім'я серед отримувачів має дітей, а проблеми, пов'язані з вихованням, безпекою та добробутом дітей, залишаються одним із ключових напрямів роботи соціальних служб. Половина всіх отримувачів послуг дійсно перебувала у кризовій ситуації та потребувала втручання держави. Наслідки війни (вимушене переміщення, інвалідність, насильство щодо дітей, втрата батьків) також вплинули на чинники виникнення складних життєвих обставин.

Той факт, що у 408,8 тис. сімей складні життєві обставини були офіційно підтверджені, засвідчує реальну потребу у комплексному соціально-правовому захисті, міжвідомчій взаємодії та подальшому розвитку системи соціальних послуг в Україні.

Суб'єкти котрі здійснюють соціально-правовий захист дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах повинні здійснювати свою діяльність з дотриманням відповідних моральних орієнтирах, тобто принципах, серед яких:

- Недопущення дискримінації дитини – цей фундаментальний принцип передбачає рівне право усіх дітей на доступ до освіти, медичного обслуговування, соціальних послуг, безпечного середовища для життя та виховання. Надаючи допомогу дитині фахівці повинні враховувати саме її індивідуальні потреби, а не соціальний статус, сімейне становище, місце проживання, національність, віросповідання. Недопущення дискримінації передбачає вжиття державою позитивних заходів, спрямованих на усунення перешкод, які заважають реалізації прав окремих категорій дітей. Оскільки є така

[763] Звіт про підсумки діяльності Державної служби України у справах дітей за 2025 р. https://children.gov.ua/sites/default/files/2026-02/ЗВІТ%20про%20підсумки%20діяльності%20%20%20Державної%20служби%20України%20у%20справах%20дітей%20за%202025%20рік.pdf

категорія дітей, які потребують додаткової уваги та потреб: надання соціальної та психологічної підтримки, забезпечення розвитку інклюзивної освіти, створення умов для рівної участі дітей у суспільному житті. Саме цей принцип гарантує рівність у реалізації прав і свобод кожної дитини на справедливий доступ до соціальних послуг та повноцінного розвитку незалежно від походження, соціального статусу чи інших факторів.

- Забезпечення пріоритетності прав, інтересів та безпеки дитини під час здійснення заходів її соціального захисту – потреби, інтереси та безпека дитини є головним орієнтиром під час здійснення соціального захисту. Саме під час прийняття рішень щодо здійснення заходів соціального захисту (влаштування до патронатних сімей, встановлення місця проживання дитини, надання медичної допомоги, отримання освіти) першочергова увага приділяється забезпеченню найкращих інтересів дитини, а не батьків чи законних представників. Першочерговим завданням держави є забезпечення безпечних умов проживання, надання психологічної підтримки, відновлення порушених прав дитини.
- Повага до честі, гідності дитини та неупереджене ставлення до неї – дитина є повноцінною особистістю, незалежно від віку, стану здоров'я, сімейних обставин, індивідуальних особливостей. Держава повинна створити умови за яких дитина матиме можливість реалізовувати свої права без приниження її честі та гідності. Надаючи соціальні послуги, проведення оцінки потреб, спілкування з дитиною або прийняття рішень щодо її подальшого влаштування необхідно враховувати її емоційний стан, право на особисту думку, приватність та конфіденційність отриманої інформації.
- Належна увага до складних життєвих обставин кожної дитини – цей процес вимагає індивідуального підходу до виявлення та фіксації факторів СЖО дитини. Команда фахівців повинна комплексно вивчити чинники та умови, що негативно впливають на життя дитини, стан її здоров'я та розвиток; якісно скласти акт оцінки потреб сім'ї / особи та прийняти рішення на користь дитини.

Таким чином, добросовісне дотримання принципів під час забезпечення соціального захисту дітей сприяє встановленню довірливих відносин між дитиною та фахівцями у цій сфері, підвищує ефективність надання соціальних послуг, створює сприятливі умови для подальшої емоційної адаптації та соціальної інтеграції, забезпечує законність, справедливість, гуманність, верховенство права під час надання соціальних послуг та прийняття рішень щодо захисту прав дитини.

Сім'я потрапляє у складні життєві обставини коли в силу суб'єктивних та об'єктивних причин втрачає належні можливості виховання,

як наслідок складаються негативні умови для виховання дітей. В умовах складних життєвих обставинах у членів родини підвищується агресивність, псуються стосунки між батьками та дітьми, з'являються прояви жорстокого поводження з дітьми. Якими б не були зовнішні ознаки сімейного неблагополуччя, вони провокуються внутрішньо-сімейними та зовнішніми проблемами, на подолання яких і має бути орієнтований психологічний супровід дітей. За даними ЄІАС «Діти», станом на 31.12.2025, на обліку СЖО перебуває понад 66,5 тис. дітей, у тому числі:

– зазнали психологічного насильства – 26 978 дітей;

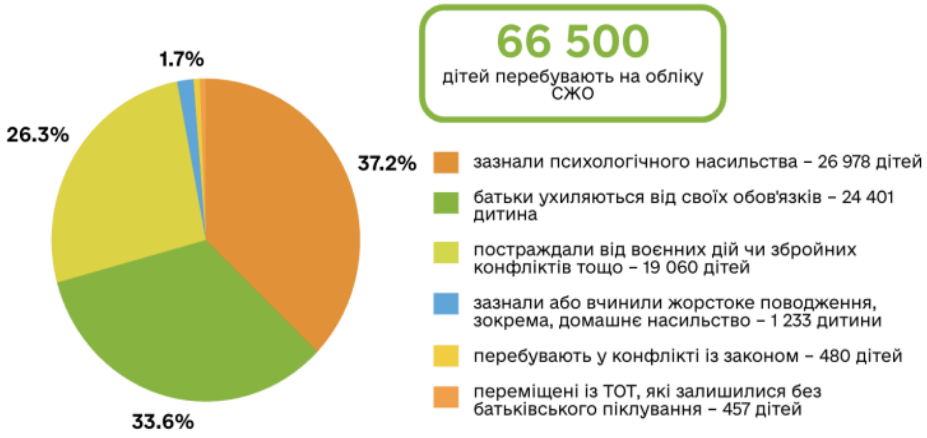
– батьки яких або особи, що їх замінюють, ухиляються від виконання своїх обов'язків – 24 401 дитина;

– постраждали від обставин стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо – 19 060 дітей;

– зазнали або вчинили жорстоке поводження, зокрема, домашнє насильство – 1 233 дитини;

– перебувають у конфлікті із законом – 480 дітей;

– переміщені з тимчасово окупованої території або з району проведення антитерористичної операції, які залишилися без батьківського піклування – 457 дітей[764].

З огляду на статистичні данні та причини взяття сімей на облік СЖО, стверджуємо, що суб'єкти захисту прав дітей повинні виконувати не тільки функцію реагування на кризові ситуації у родинах та надання

[764] Звіт про підсумки діяльності Державної служби України у справах дітей за 2025 р. https://children.gov.ua/sites/default/files/2026-02/ЗВІТ%20про%20підсумки%20діяльності%20%20%20Державної%20служби%20України%20у%20справах%20дітей%20за%202025%20рік.pdf

допомоги у разі критичних ситуацій, а й здійснення попередження, раннього виявлення сімей, які потребують підтримки задля недопущення протиправних, негативних дій з боку членів родини по відношенню один до одного та/або оточуючих.

Висновки

Протягом останніх років в нашій державі значною мірою збільшилась кількість родин, які опинились у складних життєвих обставин. Причиною цьому є тривала пандемія, воєнний стан, зниження економіки держави, безробіття, збільшенням кількості малозабезпечених родин, погіршення відносин між дорослими членами родини, як наслідок негативний вплив на поведінку дітей особливо в період її розвитку, що призводить до порушення нормальних процесів формування і становлення особистості.

Фахівці які здійснюють соціально-правову підтримку таких родин повинні зосереджувати свою увагу на наданні систематичної підтримки дітям, які знаходяться у складних життєвих обставинах відповідно до їхніх базових потреб; приділяти увагу профілактиці в родинах, що знаходяться в кризових ситуаціях та схильні до вчинення протиправних дій; враховувати міжнародний досвід країн, які мають розвинені політики та програми, які можуть бути корисними для впровадження в Україні у подоланні негативних явищ та підтримки таких сімей; розширити перелік інструментів підтримки сімей відповідно до їхніх потреб.

Фахівці працюють не для того, щоб просто «забрати дитину», а щоб насамперед надати допомогу сім'ї, вивести її з кризи та захистити права маленької людини. Висока частка внутрішньо переміщених сімей, сімей військовослужбовців та сімей, де діти постраждали від насильства, свідчить про суттєвий вплив воєнних та соціально-економічних факторів на становище дітей в Україні та обумовлює необхідність подальшого посилення державної системи соціального захисту дитинства.

Анотація

Складні життєві обставини, в яких перебуває дитина, – умови, що негативно впливають на життя дитини, стан її здоров'я та розвиток (інвалідність, тяжка хвороба, безпритульність, перебування у конфлікті із законом, залучення до найгірших форм дитячої праці, залежність від психотропних речовин, інші види залежності, жорстоке поводження, зокрема домашнє насильство та інше). Автор комплексно дослідив законодавче забезпечення, яке регулює питання захисту прав дітей які

опинились у складних життєвих обставинах, деталізував принципи діяльності фахівців, які захищають права та інтереси таких дітей, встановив умови та причини, що негативно впливають на стан здоров'я на належний розвиток дитини. Дослідив види соціальних послуг, які надають фахівці сім'ям у СЖО, підтверджуючи це статистичними даними.

Література

1. Протас О. Social and pedagogical support of children from families in difficult life circumstances. *Mountain school of Ukrainian Carpaty*. № 27 (2022). S. 161–166. DOI: https://doi.org/10.15330/msuc.2022.27.161-166
2. Мамчур І. В. Соціально-психологічний супровід дітей із сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах. *Наукові записки. Серія: Психологія*. 2023. Вип. 1. С. 39–44. DOI: https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2023-1-5
3. Логвиненко В. М., Грицанюк В. В., Костишин Е. І. Формування соціального здоров'я дітей, батьки яких перебувають в складних життєвих обставинах. *Психологія та соціальна робота.* 2021. Вип. 2 (54). С. 139–152. DOI: https://doi.org/10.18524/2707-0409.2021.2(54).241393
4. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* Конвенцію ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91 Режим доступу: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
5. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text
6. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text
7. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр#Text
8. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах : Постанова КМУ від 1 червня 2020 р. № 585. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-п#Text
9. Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах : Наказ Міністерства соціальної політики України від 13.07.2018 № 100. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0943-18#Text
10. Звіт про підсумки діяльності Державної служби України у справах дітей за 2025 р. https://children.gov.ua/sites/default/files/2026-02/ЗВІТ%20про%20підсумки%20діяльності%20%20%20Державної%20служби%20України%20у%20справах%20дітей%20за%202025%20рік.pdf